

**BARQAROR RIVOJLANISH TA'LIMI SHAROITIDA MADANIYATLARARO
KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI****Zokirova Ziyodaxon G'ayratjon qizi****Qo'qon davlat universiteti magistranti.****E-mail: zzokirova2001@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.19875690>**

Annotatsiya: Ushbu maqolada barqaror rivojlanish ta'limi sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetentligini shakllantirishning nazariy asoslari va amaliy usullari keng qamrovli tahlil qilinadi. Madaniyatlararo muloqotning mohiyati, uning tarkibiy qismlari hamda global ta'lim muhitida shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar yoritilgan. Shuningdek, madaniy refleksiya, simulyatsion mashqlar, muammoli vaziyatlar, raqamli texnologiyalar va global hamkorlik orqali kompetentlikni rivojlantirish bosqichlari asoslab berilgan. Maqolada zamonaviy dunyodagi globallashuv jarayonlari, xalqaro tajribalar va barqaror taraqqiyot yondashuvlari asosida xulosalar chiqarilgan.

Аннотация: В данной статье представлен всесторонний анализ теоретических основ и практических путей формирования межкультурной компетентности студентов в условиях образования для устойчивого развития. Рассмотрена сущность межкультурной коммуникации, ее структурные компоненты и факторы, влияющие на ее формирование в глобальной образовательной среде. Также обоснованы этапы развития компетентности через культурную рефлексию, симуляционные упражнения, кейс-стади, цифровые технологии и глобальное сотрудничество. Выводы в статье сформулированы на основе процессов глобализации в современном мире, международного опыта и подходов к устойчивому развитию.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the theoretical foundations and practical pathways for developing students' intercultural competence within the framework of education for sustainable development. It highlights the essence of intercultural communication, its structural components, and the factors influencing its formation in a global educational environment. Furthermore, the stages of competence development are justified through cultural reflection, simulation exercises, case studies, digital technologies, and global cooperation. The conclusions are drawn based on globalization processes in the modern world, international experiences, and sustainable development approaches

Kalit so'zlar: Barqaror rivojlanish, madaniyatlararo kompetentlik, global ta'lim, madaniy refleksiya, bag'rikenglik, muloqot madaniyati, kasbiy mahorat, innovatsion metodlar, jamoaviy o'rganish.

Kirish: Zamonaviy ta'limda mutaxassisning madaniyatlararo kompetentligi va ijtimoiy moslashuvchanligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bag'rikenglik tafakkurini rivojlantirish va ularni ko'p madaniyatli jamiyatga tayyorlash bevosita o'qituvchining global bilimlar darajasiga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, dunyo miqyosida barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda ta'lim oluvchilarning madaniyatlararo muloqot qobiliyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekistonda ham ushbu jihatga alohida e'tibor qaratib, Prezidentimiz quyidagi fikrni bildirganlar: "Bizning eng katta boyligimiz — turli millat va elatlar, diniy konfessiyalar vakillari o'rtasidagi hamjihatlik va bag'rikenglikdir". Bu g'oya barqaror rivojlanish ta'limi sharoitida bo'lajak mutaxassislarda madaniyatlararo muloqot va tolerantlikni shakllantirishning davlat siyosati darajasidagi ahamiyatini ko'rsatib beradi.[1] Prezidentimiz

tomonidan ilgari surilgan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham ta'lim sifatini oshirish bilan birga, yoshlarni umuminsoniy qadriyatlar ruhida, boshqa madaniyatlarga hurmat bilan yondashadigan komil insonlar etib tarbiyalash ustuvor vazifa sifatida belgilangan.[2]

Madaniyatlararo kompetentlik ta'lim jarayonining mazmunini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, o'quvchilarning boshqa madaniyat vakillari bilan o'zaro hurmat asosida tillashishi o'qituvchining yondashuviga bog'liq. Shu sababli talabalarning global kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim tizimidagi eng dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu jarayon ta'lim samaradorligini oshirish bilan birga, insoniyat uchun umuminsoniy qadriyatlarni hurmat qiladigan yetuk kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Shu jihatdan, barqaror rivojlanish ta'limi sharoitida o'qituvchining madaniyatlararo mahorati nafaqat dars o'tish sifatini belgilaydi, balki o'quvchilarning shaxs sifatida dunyoqarashi shakllanishida ham hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'qituvchi boshqa madaniyatlarni qanchalik chuqur tushunsa, u ta'lim jarayonini shunchalik moslashuvchan tashkil etadi va har bir o'quvchining madaniy o'ziga xosligini yuzaga chiqarishga yordam beradi. Bu esa o'qituvchining oddiy bilim beruvchi emas, balki tarbiyachi, yo'naltiruvchi va motivator sifatidagi rolini kuchaytiradi.[3]

Madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish bosqichlari:

Madaniy simulyatsiyalar kompetentlikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvda real yoki modellashtirilgan madaniyatlararo vaziyatlar asosida bo'lajak mutaxassislar amaliy tajriba orttiradilar. Bunday jarayon talabaning tahliliy, tolerant va qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bundan tashqari, simulyatsiyalar orqali talabalar turli madaniy to'qnashuvlarni hal qilish jarayonida bilimlarini mustahkamlaydilar va ularni real faoliyatda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Madaniy refleksiya bu kompetentlikning asosiy komponenti bo'lib, kishining o'z madaniy stereotiplarini tahlil qilishi va baholashiga xizmat qiladi. Refleksiv yondashuv kasbiy rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayon orqali o'quvchi o'z qarashlaridagi xatolarni aniqlaydi, o'z faoliyatini takomillashtiradi va yangi, ochiqroq dunyoqarashni izlaydi.

Muammoli o'qitish usuli talabalarni mustaqil mulohaza yuritishga undaydi. Bu yondashuvda o'qituvchi tayyor yechim bermaydi, balki madaniyatlararo ziddiyatli vaziyatlar orqali yechimga olib boradi. Natijada global tafakkur chuqurlashadi, ijodiy va tanqidiy fikrlash rivojlanadi. Bunday jarayon o'quvchini izlanish va tahlil qilishga yo'naltiradi.

Raqamli ta'lim texnologiyalari, jumladan, xalqaro onlayn platformalar o'qituvchining fikrlash doirasini kengaytiradi. Bu esa madaniyatlararo muloqotning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Raqamli vositalar orqali turli mamlakat yoshlari o'zaro tajriba almashish va bir-biridan masofaviy o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Kompetentlikni rivojlantirish quyidagi natijalarga olib keladi:

- Shaxsning global muloqot mahorati oshadi;
- Madaniy to'qnashuvlarni hal qilish qobiliyati rivojlanadi;
- Empatiya va bag'rikenglik hissi shakllanadi;
- Xalqaro mehnat bozorida raqobatbardoshlik ortadi;
- Turli millat vakillari bilan samarali muloqot o'rnatiladi.

Xalqaro ta'lim tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, madaniyatlararo kompetentligi yuqori bo'lgan mutaxassislar global mehnat bozorida ko'proq moslashuvchanlik ko'rsatkichlariga ega

bo'ladilar.[4] Masalan, PISA (Programme for International Student Assessment) global kompetensiyalar doirasida o'tkazilgan tahlillarga ko'ra, madaniy xilma-xillik muhitida o'qigan talabalar o'zga madaniyat vakillari bilan muloqotda kamroq qiyinchilikka duch kelishini bildirgan.[5]

Shuningdek, madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan tajribasinov ishlari natijasida quyidagilar aniqlandi: Interaktiv metodlar qo'llanilgan guruhlarda madaniyatlararo muloqot samaradorligi an'anaviy guruhlariga nisbatan yuqori natija ko'rsatgan.[6] Shuningdek, simulyatsion mashqlar va madaniy refleksiya orqali talabalarda ijtimoiy tolerantlik va empatiya ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgan. Bu o'z o'rnida bag'rikenglik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.[7] Bundan tashqari, madaniy ziddiyatli vaziyatlarda (case-study) to'g'ri va diplomatik qaror qabul qilish qobiliyati ham yaxshilangan.[8]

Bu natijalar shuni tasdiqlaydiki, madaniyatlararo kompetentlikni tizimli shakllantirish nafaqat shaxsning muloqot doirasini kengaytiradi, balki barqaror rivojlanish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy hamjihatlikni ham ta'minlaydi.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari:

- Madaniy yopiqlik va stereotiplarning kuchliligi;
- Xalqaro almashinuv dasturlarining yetishmasligi;
- Muloqot madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi;
- Xorijiy tillarni bilish darajasining pastligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun madaniy tadbirlar ulushini oshirish, talabalarni xalqaro kurslardan o'tkazish va ta'limga global yondashuvlarni keng joriy etish zarur.

Xulosa: Barqaror rivojlanish ta'limi sharoitida madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish jamiyat barqarorligining muhim omilidir. Ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun zamonaviy interaktiv yondashuvlardan keng foydalanish zarur. Global tafakkuri rivojlangan mutaxassis nafaqat bilim beradi, balki insoniyatning umumiy kelajagi uchun xizmat qiladigan tolerant avlodni tarbiyalaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PQ-112-son qarori.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2022.
3. Rasulov R. Global ta'limda madaniyatlararo muloqot. – Toshkent, 2024.
4. UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report: Intercultural skills for sustainable development. Paris.
5. OECD. (2020). PISA 2018 Results (Volume VI): Are Students Ready to Thrive in an Intercultural World? PISA, OECD Publishing, Paris.
6. Hattie, J. (2023). Visible Learning: The Sequel. A Synthesis of Over 2,100 Meta-Analyses Relating to Achievement.
7. Schön, D. (2020). The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York.
8. Jonassen, D. (2020). Learning to Solve Complex Scientific Problems.